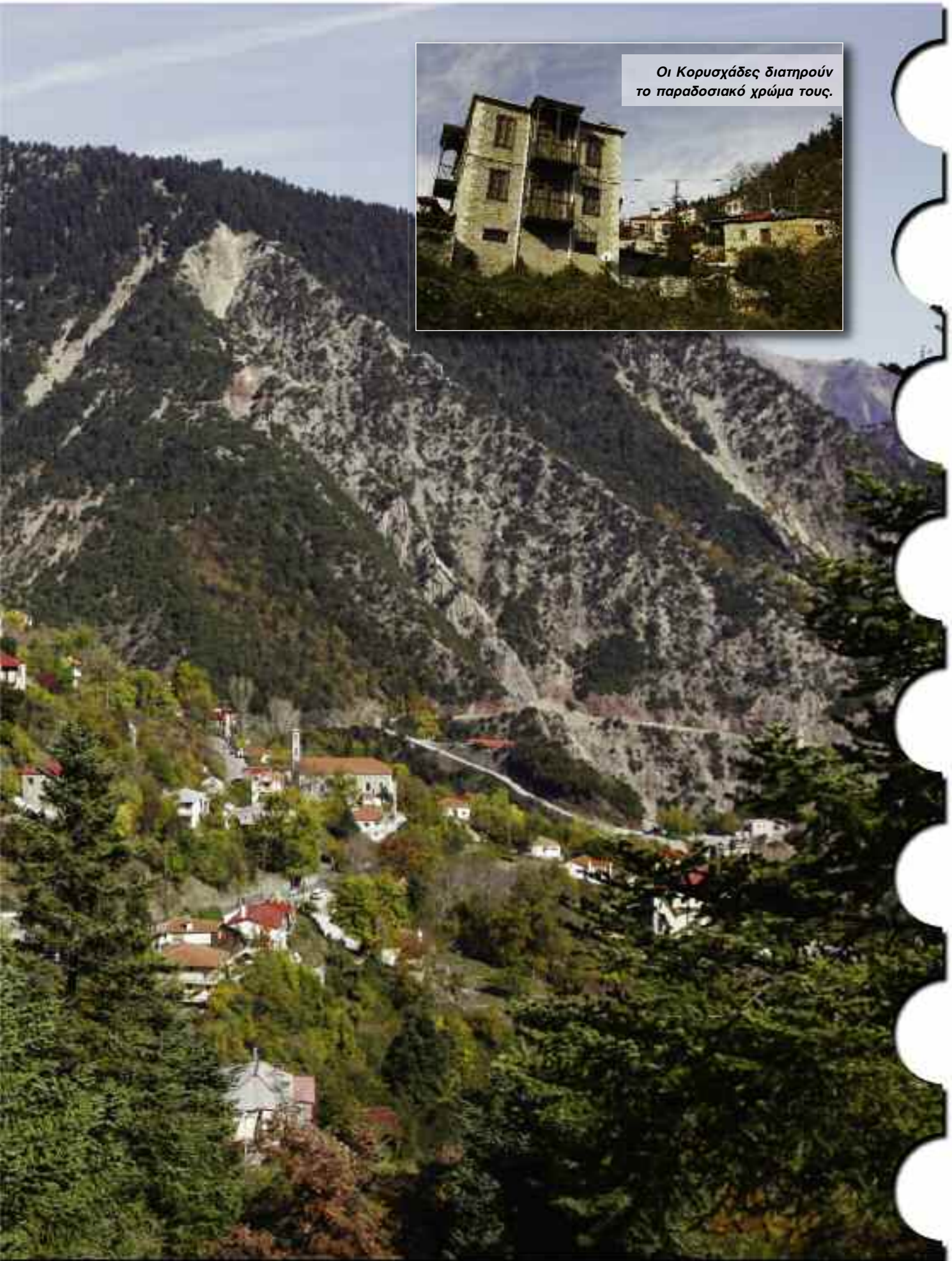


# Προυσός- Κορυσκάδες

Στην αγκαλιά  
των βουνών

Κείμενο - φωτο:  
ΣΠΥΡΟΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΤΟΣ

*Προυσός. Η ησυχία του τόπου σε μαγεύει.*



*Οι Κορυσχάδες διατηρούν  
το παραδοσιακό χρώμα τους.*

**Α**φήνω πίσω την Αιτωλία του κάμπου και του νερού και από το γραφικό Θέρμο παίρνω το δρόμο για τον Προυσό. Χωρίς την ταλαιπωρία του δύσβατου χωμάτινου μέχρι πρότινος δρόμου, ακολουθώ πια τον ασφάλτινο επαρχιακό δρόμο που συνδέει την Αιτωλία με την Ευρυτανία. Μια διαδρομή βυθισμένη στον παράδεισο των βουνών. Πέρασμα απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς ανάμεσα σε βουνοκορφές και φαράγγια που κρατούν την απειραντοσύνη της αιωνιότητάς τους.

Μετά το χωριό Καλλιθέα απλώνεται μπροστά μας η Ευρυτανία σ' όλη τη μεγαλοπρέπειά της. Ο τόπος καταπράσινος που διασώζει ακόμα τη σκληρή και απόκρημη ομορφιά του. Ατμόσφαιρα ψυχρή, βουνίσια που ικανοποιεί όλες τις αισθήσεις. Τα πανύψηλα βουνά και τα βουερά ποτάμια ευχαριστούν ιδιαίτερα το μάτι και το αυτί. Σε ολόκληρη τη διαδρομή μέχρι τον Προυσό πρωταγωνιστές του πράσινου είναι τα έλατα και τα πλατάνια. Τεράστια με χοντρούς κορμούς τα έλατα συγκρατούν τα μαλακά χώματα στις πλαγιές, που συχνά γίνονται κατολισθήσεις με αποτέλεσμα να κλείνει ο δρόμος. Μοναδικό ήχο στη σιωπή των βουνών τα κεληδίσματα των πουλιών, τα νερά που κυλούν στις ρεματιές, αλλά και ο θόρυβος του αλυσοπρίνου που κόβει τους κορμούς των ελάτων για να χρησιμοποιηθούν στα τζάκια το βαρύ χειμώνα. Μετά την ασφαλτόστρωση του δρόμου πολλοί, προπαντός προσκυνητές στην Παναγία την Προυσιώτισσα, από τη δυτική Ελλάδα διέρχονται από εδώ. Μάλιστα για την εξυπηρέτηση αυτών των επισκεπτών λειτουργούν ταβέρνες με ντόπια κρέατα. Την ομορφιά του τοπίου συμπληρώνουν οι ορεινοί οικισμοί της Ευρυτανίας. Πρώτο χωριό στο δρόμο μας ο Προυσός. Τα σπίτια του χωμένα στην οργιώδη βλάστηση της περιοχής αγναντεύουν το Βελούχι, τη Χελιδόνα, την Καλιακούδα και την κοιλάδα της Ποταμιάς. Πιστεύεται πως η αρχική θέση του χωριού ήταν πιο ψηλά στη θέση «πολιτεία». Σιγά σιγά οι κάτοικοι ήρθαν και εγκαταστάθηκαν χαμηλότερα σε υψόμετρο περίπου 900 μέτρων. Στην πλατεία του χωριού υπάρχουν οι προτομές του μεγάλου Δασκάλου και ευεργέτη του χωριού Αναστάσιου Αγαθίδη (1794-1881) και του στρατηγού και πολιτικού Γεωργίου Κονδύλη (1879-1936). Αξιοθέατο του χωριού η «Αγαθίδειος Βιβλιοθήκη» με πολλά βιβλία, μερικά των οποίων είναι εκδόσεις Λειψίας και Βερολίνου, προσφοράς του ευεργέτη Α. Αγαθίδη. Νότια του Προυσού υπάρχει το πανέμορφο φαράγγι της «Μαύρης Σπηλιάς» για canyoning και πεζοπορία. Στα μικρά μαγαζιά που βρίσκονται πάνω στον κεντρικό δρόμο, εκτός των άλλων που προσφέρουν, διαθέτουν και το προσούτο Ευρυτανίας. Προϊόν του αλλαντοποιείου Στρεμμένου, φυσικής ωρίμανσης χωρίς συντηρητικά.

Ανάμεσα σ' αυτή τη φύση στην άκρη μιας ρεματιάς είναι φωλιασμένο το μοναστήρι του Προυσού. Κατά την παράδοση ιδρύθηκε το 829 από τους μοναχούς Διονύσιο και Τιμόθεο. Πιθανότερη εκδοχή είναι η μονή να έχει χτισθεί μεταξύ του 1100 και 1200. Η παράδοση διηγείται πως τον καιρό της εικονομαχίας εικονολάτρης χριστιανός πήρε την εικόνα, έργο του Ευαγγελιστή Λουκά, από την Προύσα στην

*Παναγία η Προυσιώτισσα. Φωλιασμένη στα βράχια, ενώ στα πόδια της απλώνεται άβυσσος.*



*Πέτρινα καλοδιατηρημένα σπίτια κοσμούν το Μεγάλο Χωριό.*



**Αίθουσα του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου στο Μικρό Χωριό.**



**Στην κοιλάδα της Ποταμιάς μοντέρνα κτίρια εξυπηρετούν τις ανάγκες του τουρισμού.**



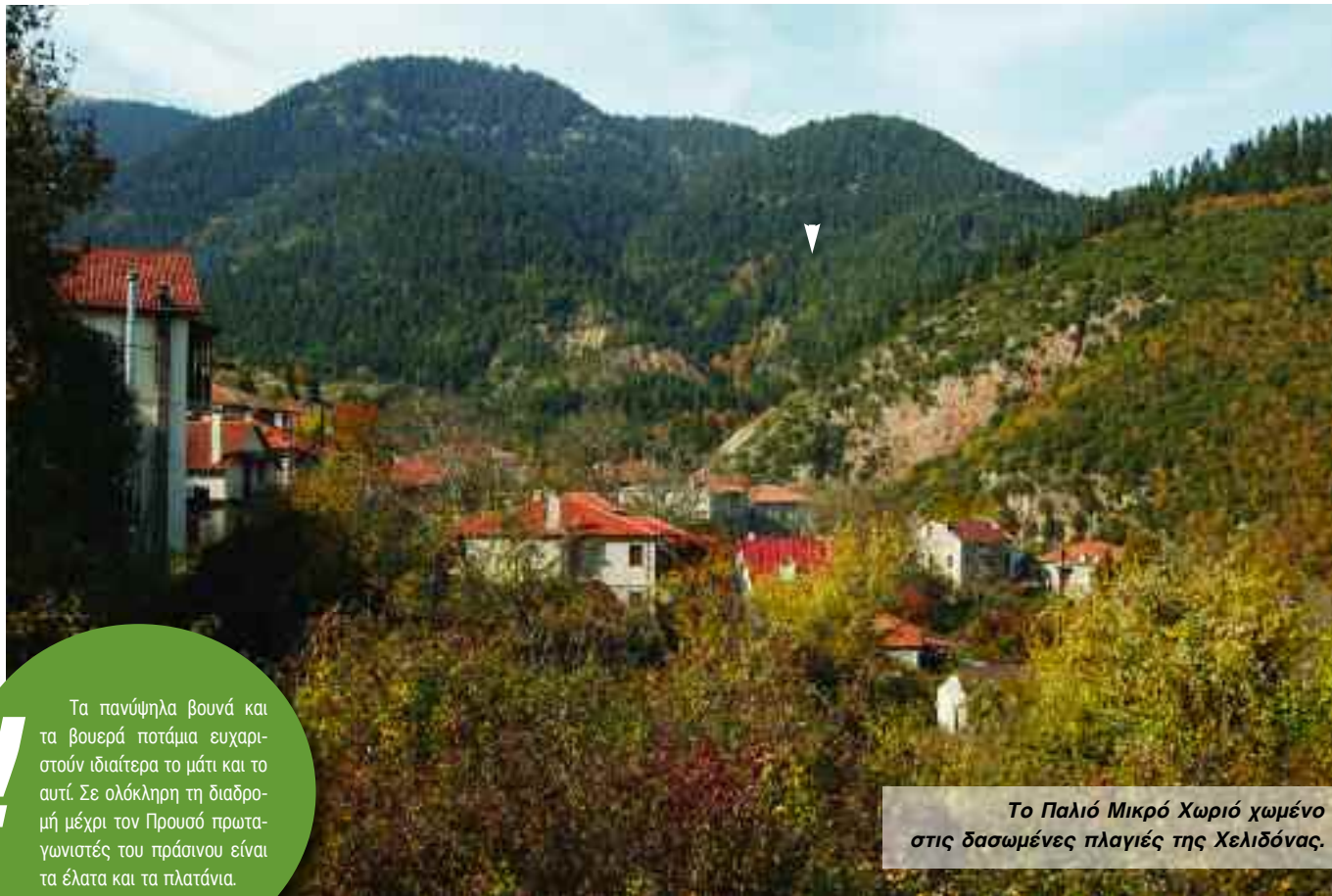
**Κορυσχάδες. Στην πλατεία του χωριού το ιστορικό σχολείο.**

Καλλίπολη, για να μην πέσει στα βέβηλα χέρια των οικονομικών. Μα σε λίγο την έχασε. Κι ήταν κάποιος βοσκός που ξαναβρήκε την εικόνα στις πλαγιές του Τυμφρηστού, γεμάτη παράδοση φεγγεβολιά, στον τόπο που χτίστηκε αργότερα το φημισμένο μοναστήρι. Από το λαμπρό μάλιστα φως που ανάδινε η θαυματουργική εικόνα της Παναγίας το είπαν «Μονή του Πυρσού», αλλά στο τέλος επικράτησε το όνομά του από την Προύσα, όπου εκεί βρισκόταν. Η μονή γιορτάζει στις 15 Αυγούστου, αλλά το μεγάλο πανηγύρι γίνεται στις 23 Αυγούστου κατά την απόδοση της γιορτής της Κοιμήσεως. Κάτω από το βράχο υπάρχει ο μικρός ναός στον οποίο βρίσκεται η εικόνα της Παναγίας. Το 1823 έμεινε άρρωστος, από φυματίωση, στο μοναστήρι ο Γεώργιος Καραϊσκάκης και ως ευχαρίστηση προς την Παναγία δώρισε το ασημένιο κάλυμμα που προστατεύει την εικόνα. Γύρω από τη μονή ορθώνονται πύργοι που χτίστηκαν για να προστατεύσουν την περιοχή από τις επιδρομές των Τούρκων. Ο δρόμος προς το Καρπενήσι διέρχεται μέσα από την κοιλάδα της Ποταμιάς, όπως την λένε οι ντόπιοι. Η ησυχία του τόπου μαγεύει. Το βλέμμα είναι αδύνατο να μην εντυπωσιαστεί από τις πτυχωμένες σκουρόχρωμων και κοκκινωπών πετρωμάτων που σε πολλά μέρη δημιουργούν έργα γλυπτικής τέχνης. Σ' ένα πλάτωμα του δρόμου υπάρχει ένα εικονοματάκι, όπου βρίσκονται τα «πατήματα της Παναγίας». Για άλλους πρόκειται για περίεργο γεωλογικό φαινόμενο και για άλλους τα σημάδια που άφησε η Παναγία για να ανέβει στο «Τύπωμα» και από εκεί να πάει στον Προύσο. Σήματα οι πιστοί που περνούν από το σημείο αυτό, αφήνουν διάφορα προσωπικά τους αντικείμενα πάνω στα βράχια. Σε πολλές περιπτώσεις όμως φτάνουν σε υπερβολές αφού στα αφιερώματα συγκαταλέγονται και πρόχειρα αντικείμενα και γραπτές αφιερώσεις πάνω στα πατήματα.

Πιο κάτω σε καθλώνει με την άγρια ομορφιά του το φαράγγι του Κλειδιού. Δίπλα στα βουερά νερά του Καρπενησιώτη στενό πέρασμα του βράχου μόλις και επιτρέπει να περάσει από κάτω του το αυτοκίνητο. Απαραίτητη μια στάση στο χωριό Γάβρος. Το χωριό ανέκαθεν είχε ζωντάνια, γιατί εδώ πάντα σταματούσαν οι προσκυνητές για την Προυσιώτισσα. Σήμερα ταβέρνες που σεβρίουν από πέστροφα μέχρι παιδάκια και γίδα βραστή, καταστήματα με τοπικά προϊόντα και οικήματα διαμονής και ψυχαγωγίας δημιουργούν έντονη κίνηση. Παράκαμψη του κεντρικού δρόμου οδηγεί από τη μια προς Μεγάλο Χωριό και από την άλλη στο Μικρό Χωριό, Νέο και Παλιό.

Το Μεγάλο Χωριό -το «Τρανό» χωριό της Ποταμιάς- είναι τα τελευταία χρόνια ένα από τα πιο γνωστά τουριστικά θέρετρα της Ευρυτανίας. Στις πλαγιές της καταπράσινης Καλιακούδας «κρύβονται» μέσα στα έλατα, τις καστανιές και τις καρυδιές τα πέτρινα κατοικημένα σπίτια του χωριού. Καταστήματα με ντόπια προϊόντα, εργαστήριο ζυμαρικών, ταβέρνες και καφετέριες συνθέτουν αγορά για όλα τα γούστα. Εντύπωση προκαλούν οι χειροποίητες καλαίσθητες επιγραφές των μαγαζιών, ενώ το λαογραφικό μουσείο του χωριού σε φέρνει σε παλιές εποχές. Η εκκλησία του Αγίου Γερασίμου του Νέου μας θυμίζει το μαρτυρικό τέλος του αγίου, κατά κόσμον Γεώργιος Σταθόπουλος ή Στουρνάρας, στις 3 Ιουλίου του 1812 στην Κωνσταντινούπολη.

Απέναντι, στις πλαγιές της Χελιδόνας είναι χτισμένο το Παλιό Μικρό Χωριό και λίγο πιο χαμηλά το Νέο Παλιό Χωριό. Το Παλιό Μικρό Χωριό δεν ήταν όπως το βλέπουμε σήμερα. Μια τρομακτική κατολίσθηση στις 13 Ιανουαρίου 1963 παρέσυρε το μεγαλύτερο μέρος του παλιού χωριού, θάβοντας στη λάσπη 13 άτυχους ανθρώπους αφανίζοντας τα σπίτια τους και τα ζώα τους. Γραπτές πηγές μαρτυρούν την ύπαρξη του χωριού πριν από τον 14ο αιώνα.



Τα πανύψηλα βουνά και τα βουερά ποτάμια ευχαριστούν ιδιαίτερα το μάτι και το αυτί. Σε ολόκληρη τη διαδρομή μέχρι τον Προυσό πρωταγωνιστές του πράσινου είναι τα έλατα και τα πλατάνια.

**Το Παλιό Μικρό Χωριό χωμένο στις δασωμένες πλαγιές της Χελιδόνας.**



**Στο δρόμο Καρπενήσι - Προυσός βρίσκονται στα βράχια επάνω τα «πατήματα της Παναγίας».**



Αναδρομή στην ιστορική κληρονομιά του Μικρού Χωριού γίνεται στο αναδιοργανωμένο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο του Μικρού Χωριού. Στεγάζεται στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού, που σταμάτησε τη λειτουργία του το 1963 μετά την κατολίωση. Ανάμεσα στα εκθέματα που παρουσιάζονται στις αίθουσές του, το μάτι σταμάτησε στην προθήκη με προϊόντα της καπνοβιομηχανίας «Έθνος Γ. Α. Κεράνης Α.Ε.». Η οικογένεια Κεράνη καταγόμενη από το χωριό αυτό βοήθησε στην ανοικοδόμηση το Νέου Χωριού, τη συντήρηση των μνημείων και την κοινωνική αρωγή με την προικοδότηση φτωχών κοριτσιών του χωριού. Σε αντίθεση με το Παλιό που κρατά το παραδοσιακό του χρώμα με τα σπίτια που υπήρχαν αλλά και αυτά που κτίζονται, το Νέο έχει περισσότερο τουριστικό χρώμα με τους πολυτελείς ξενώνες και τις ταβέρνες που λειτουργούν.



**Κάτω από το βράχο στο μικρό ναό βρίσκεται η εικόνα της Παναγίας.**

Καθώς ο δρόμος συνεχίζεται έχοντας θέα προς το Βελούχι τελευταία επίσκεψη επιβάλλεται στο ιστορικό χωριό Κορυσχάδες. Μέσα σε ελατοδάση σε υψόμετρο περίπου 900 μέτρων διατηρεί τον παραδοσιακό χαρακτήρα του. Μετά τα χρόνια της μετανάστευσης οι άνθρωποι ξαναγυρίζουν στον τόπο τους και τον ομορφαίνουν και τον εξευγενίζουν με τα σπίτια που ανακαινίζουν ή χτίζουν από την αρχή, σεβόμενοι την παράδοση. Αξιόλογο είναι το ιστορικό πέτρινο σχολείο του χωριού που χτίστηκε με δωρεές των ξενιτεμένων. Στο σχολείο αυτό έγινε η πρώτη εθνοσυνέλευση του «Εθνικού Συμβουλίου» της Ελεύθερης Ελλάδας, στις 14 με 28 Μαΐου 1944. Η εθνοσυνέλευση επικύρωσε το διορισμό της ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης) ως Κυβέρνησης της Ελλάδας ή «Κυβέρνησης του Βουνού». Το σχολείο λειτουργεί σήμερα σαν Μουσείο της Εθνικής Αντίστασης. Λημέρι άλλοτε των ανταρτών, οι Κορυσχάδες σήμερα είναι καταφύγιο των φυσιολατρών.

Ξεφυλλίζοντας το σύντομο τουριστικό οδηγό «Καρπενήσι '94» διαβάζω: Σύμφωνα με έρευνα επιτροπής της ΟΥΝΕΣΚΟ που έγινε το 1991 η Ευρυτανία θεωρείται μια από τις πρώτες πέντε περιοχές του κόσμου σε καθαρότητα περιβάλλοντος και αποτελεί τη βάση για τις μετρήσεις των ερευνητικών κέντρων, θεωρώντας ότι η μόλυνση είναι μηδενική. Ένας σημαντικός λόγος για να επισκεφτεί κανείς τα χωριά της Ευρυτανίας,



**Μεγάλο Χωριό. Και εδώ αξιοποιήθηκαν οι φυσικές ομορφιές.**



**Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος στο Παλιό Μικρό Χωριό.**

## Γνωρίζοντας την Ευρυτανία μέσα από το Οικοσκόπιο

- Στον κατεχοχίν ορεινό, καλυμμένο από έλατα και περικυκλωμένο από χείμαρρους και ποτάμια νομό Ευρυτανίας, ξεχωρίζουν δύο από τα πιο γραφικά και ιστορικά χωριά της ελληνικής υπαίθρου, οι Κορυσχάδες και ο Προυσός.
- Σε υψόμετρο 950μ και μόλις λίγα χιλιόμετρα νοτιοδυτικά του Καρπενησιού, ο επισκέπτης συναντά τον παραδοσιακό οικισμό των Κορυσχάδων. Η εύκολη πρόσβαση, τα διατηρητέα αρχοντικά και το μοναδικό φυσικό περιβάλλον, προσελκύουν τουρίστες όλες τις εποχές του χρόνου. Το τοπίο της περιοχής, σύμφωνα με τα στοιχεία χρήσεων γης του CORINE, περιγράφεται ως αγροδοσιακό, αφού γεωργικές καλλιέργειες στις παρυφές του χωριού εναλλάσσονται με σημαντικές εκτάσεις φυσικής βλάστησης, τις οποίες διαδέχονται μεταβατικές θαμνώδεις-δασώδεις εκτάσεις που δίνουν τελικά τη θέση τους σε καταπράσινες βουνοπλαγιές από δάση κωνοφόρων. Αυτή η ιδιαίτερη φυσική ομορφιά δεν διασφαλίζεται από συγκεκριμένο καθεστώς προστασίας, με εξαίρεση μια σχετικά περιορισμένη έκταση νότια των Κορυσχάδων προς τον οικισμό Βούτυρο, που αποτελεί Καταφύγιο Άγριας Ζωής (Κ814 - ΔΔ Κορυσχάδων και Βουτύρου Δήμου Καρπενησιού).
- Στα διοικητικά όρια με την Αιτωλοακαρνανία, βρίσκεται ο λιγότερο κοσμικός Προυσός, αν και η παρουσία του ομώνυμου μοναστηριού καθιστά

το μέρος δημοφιλή θρησκευτικό προορισμό. Το μωσαϊκό της βλάστησης συνίσταται από μακιά με πουνράρι (*Quercus coccifera*), κουμαριά (*Arbutus unedo*), ρείκι (*Erica arborea*), αλλά και φυλλοβόλα πλατύφυλλα, οξείες και έλατα. Λίγο δυτικότερα από τον Προυσό, στις πλαγιές του Παναγιωτικού, σημαντικοί τύποι οικοτόπων συνολικής έκτασης 185.420 στρεμμάτων εντάσσονται στο οικολογικό ευρωπαϊκό δίκτυο Natura 2000. Δάση κεφαλληνιακής ελάτης (*Abies cephalonica*) εναλλάσσονται με ενδημικούς ορομεσογειακούς ερεικώνες, ψευδομακί, ανθρωποειρηραζόμενες κοινότητες πλούσιες σε ετήσια ποώδη είδη των *Stellarieta mediae* με άλλες ξηρόφιλες, πλούσιες σε πολυετή και ακανθώδη είδη των *Artemiseta vulgaris*, αρόσιμη γη και μικρότερους οικισμούς, στην Περιοχή Ειδική Προστασίας με κωδικό GR-2310004. Μέρος της ευρύτερης αυτής έκτασης έχει επίσης χαρακτηριστεί ως Καταφύγιο Άγριας Ζωής (Κ332 - Προυσός).

- Αν και η αύξηση των τουριστικών υποδομών και δραστηριοτήτων με την επακόλουθη όχληση που προκαλούν, επηρεάζει την πανίδα της περιοχής, ένας σημαντικός αριθμός θηλαστικών, όπως αγριογούρουνα, πετροκούβαβα, νυφίτσες, αλεπούδες, λαγοί και σκαντζόχοιροι, εξακολουθούν να ζουν και να αναπαράγονται στα δάση της Ευρυτανίας.



**ΟΙΚΟΣΚΟΠΙΟ**  
www.oikoskopio.gr

WWF ΕΛΛΑΣ

Φιλελλήνων 26, 105 58 Αθήνα, Τηλ: 210 331489, fax: 210 3247578